

BOLÍVIA: LA CONSTITUCIÓ POLÍTICA DEL VIURE BÉ

ÁLVARO GARCÍA LINERA

Vicepresident de l'Estat Plurinacional de Bolívia, La Paz.

Bolívia és un país que està aprenent a acceptar-se ell mateix després de segles de negació del colonialisme que ens va ensenyar a sentir vergonya de la nostra diversitat. Durant massa temps el poder ens va fer creure que ser indis era la desgràcia d'aquesta terra. Quan els primers colonitzadors ens explotaven, dubtaven de si teníem ànima; durant la República ens definien com a pobles als quals els calia un patró per viure, mentre ens imposaven relacions servils; els anys setanta, a algun dictador se li va ocórrer la idea de dur africans blancs per "millorar la raça", posant de manifest que el colonialisme va ser la forma històrica de dominació permanent envers la majoria plurinacional de Bolívia.

El nostre país, a diferència dels veïns llatinoamericans, es va constituir enmig de la incertesa i la por a tanta identitat índia que envoltava els colonitzadors, primer criolls i més tard republicans, que després de l'alçament de Túpac Katari, el 1780, van viure amb el trauma històric del setge a les ciutats i acabada la Guerra Federal, el 1899, varen assumir com a enemic permanent el poble indi i varen generalitzar l'exclusió per evitar qualsevol temptació democràtica.

És per això que en les grans guerres nacionals amb els països veïns –que les vam perdre totes– van ser els pobles indígena-originari-camperols, els qui com a "carn de canó" van estar al capdavant de les batalles defensant un país del qual no se'n sentien part i en el qual no se'ls havia convidat a participar, i això no obstant va ser en aquests espais on la diversitat d'un país plurinacional es trobava i es reconeixia com a tal, on es varen començar a gestar els moviments socials que canviarien Bolívia.

Guerres externes i guerres internes, les més comunes en aquesta societat senyorial que es defensava d'ella mateixa davant l'assetjament indi que, amb els anys, teixia xarxes socials cada vegada més extenses i precisava cada vegada de millor manera la demanda de construir un país nou.

La història de Bolívia està plena de dictadures militars i democràcies excloents, que únicament expressen l'estructura senyorial d'una societat que mai es va voler mirar en el mirall de la seva realitat, i va viure de cara al Primer Món, copiant, imitant i servint els interessos d'aquests països, que es varen conjugar amb la complicitat del poder local.

Els pobles indígena-originari-camperols, la gran majoria del país, només varen presenciar com els pa-

trons canviaven de cara en els diferents moments de la història; fins i tot els sectors progressistes, abans que reconèixer-los com a protagonistes, en varen fer objecte de paternalisme i assistencialisme, expressions també del colonialisme.

No obstant, a l'ensem de l'acció senyorial, els pobles varen assumir que la resistència era part de la seva proposta històrica, i com més reprimits eren, més es reconeixien en la seva identitat, s'afirmaven en la seva relació harmoniosa entre ells com a comunitat i amb la natura, i més es diferenciaven dels que tenien com a política l'odi, la cobdícia i el menyspreu racista.

És per això que diguem que la repressió i l'oblit com a acció civilitzatòria violenta varen tenir com a resposta la proposta d'aprendre a "Viure Bé", de no deixar de lluitar contra l'opressió i el servilisme, però sense pensar igual que els opressors, sense odiar, discriminar, envejar i sobretot sense explotar el treball de l'altre. Es tractava de pensar una proposta civilitzatòria completament diferent, que faci l'ésser humà "comunitat" i alhora sigui complementari amb la natura.

Per això, les grans batalles que varen lliurar els moviments socials contra el neoliberalisme es varen convertir en referents històrics, del país i del continent, per la defensa dels recursos naturals i de la vida. La guerra de l'aigua a Cochabamba, la guerra del gas a El Alto i els innombrables setges indígena-originari-camperols, varen generar el context per a l'enderrocament neoliberal i la possibilitat històrica d'una nova època.

L'elecció d'Evo Morales com a president significa un trencament històric en la història boliviana i llatinoamericana. Per primera vegada, les majories voten per un d'ells, s'arrisquen a alliberar-se d'apadrinaments i senyorius per atrevir-se a construir un món diferent. Per això, una de les primeres mesures assumides pel nou govern, va ser precisament la de convocar una assemblea constituent que definís els contorns i les profunditats del nou país. Una assemblea que per primera vegada reunís els representants de la plurinacionalitat boliviana, però alhora aquelles minories que durant dècades havien governat aquest país.

La majoria de la plurinacionalitat va tenir tot un procés de trobada, quan es van veure en el repte de conciliar els mandats locals que cadascun dels assembleistes va rebre, amb la perspectiva de construir una visió de país per a Bolívia. Aquest va ser el moment fundacio-

nal, quan la diversitat va començar a teixir els trossos d'història per construir-ne una de nova.

El Pacte d'Unitat, que conglomerava les principals organitzacions indígena-originari-camperols (CSUTCB, Bartolinas, CONAMAQ, CIDOB i APG), fonamentals en la lluita antineoliberal, també va aportar les seves propostes i reflexions sobre el procés de canvi, i es va fer present a l'Assemblea Constituent, no només amb prop de la meitat dels assembleïstes de la majoria del MAS-IPSP, sinó amb un document de proposta on clarament es va exposar que el *suma qamaña* (Viure Bé), *ñandereko* (vida harmoniosa), *teko kavi* (vida bona), *ivi Mara'ei* (terra sense mal) i *ghapaj ñan* (camí o vida noble)... expressen les utopies andinoamazòniques i han estat una forma de vida comunitària de resistència al colonialisme, que avui es volen rescatar com a propostes davant del món capitalista. Durant centenars d'anys els nostres pobles han sobreviscut en harmonia amb la Pachamama i amb la comunitat, les utopies han estat part de la seva vida, i ara, en convertir-se en el projecte polític dels pobles indígena-originari-camperols, es converteixen en el camí per avançar dintre de la nova història.

La política del consens és part de la vida comunitària, així com la rotació de les responsabilitats. D'aquesta manera, malgrat el complot opositor, del racisme que va fer víctimes els propis assembleïstes, de la destrossa de béns estatals, de la humiliació dels camperols als carrers, en definitiva, de la resposta senyorial a la proposta comunitària i d'inclusió per al país, es va aprovar la Constitució de l'Estat Plurinacional, assumint que som part d'una història republicana i liberal, però incorporant l'horitzó comunitari del *Viure Bé*, a ser desplegat i realitzat per les organitzacions socials i l'Estat Plurinacional. S'ha constitucionalitzat el reconeixement de la nostra identitat plurinacional que es troba estructuralment lligat a aquesta utopia del *Viure Bé* com a realitat i com a tasca.

Al llarg del text constitucional es proposa la convivència entre aquestes dues maneres d'entendre el país. Juntament als drets individuals que varen ser una fita liberal de l'Europa de la Revolució Francesa, i que han estat el paràmetre del constitucionalisme amb el qual es varen inaugurar les nostres repúbliques, s'inclouen els drets col·lectius dels pobles indígena-originari-camperols, que tanta lluita i tanta sang els ha costat arreu del continent, per finalment ser reconeguts per Nacions Unides. Bolívia va ser el primer país en constitucionalitzar aquesta fita històrica, paradoxalment un país que va viure d'esquenes a la seva realitat i que des de les seves classes dominants mirava el Primer Món només per copiar-ne el marc legislatiu amb el qual vam viure l'era

republicana.

En relació a la justícia, la dels poderosos sobre els oprimits, en la interpretació de la justícia ordinària, s'incorpora a l'àmbit constitucional aquella que sempre va ser menyspreada, però també aprofitada pels colonialistes quan permetia que els temes interns dels pobles poguessin tenir la seva pròpia justícia. Avui, la justícia "d'indis" (*justícia comunitària*) ha deixat de ser un folklorisme per ser part del reconeixement que existeixen formes diferents i plurinacionals de millorar la convivència i solucionar els conflictes.

També la representació política dels pobles indígena-originari-camperols en els òrgans de l'Estat es va constitucionalitzar, i malgrat que molts d'aquests espais han estat possibles mercès a mèrits propis en el marc de l'equitat i la inclusió, també s'han generat legalment espais de representació per tal que aquest país mai més els deixi de banda.

La qüestió de les **autonomies** és un altre gran tema que ha constitucionalitzat el dret a l'autodeterminació dels pobles indígenes, perquè en definitiva, ells que varen viure durant segles subordinats i resistint, avui tenen la possibilitat de reconstruir-se també territorialment en el marc de l'Estat Plurinacional.

Un altre espai fonamental de participació és el de l'**economia comunitària** que, en el marc de l'economia plural reconeguda per l'Estat Plurinacional, és el reconeixement ple d'una economia de la vida que ha sobreviscut gairebé en la clandestinitat, permetent que els pobles puguin viure compartint la pobresa en què els havia sumit aquesta mena de colonització permanent de les oligarquies. El repte major és que aquesta economia, des de la comunitat, sigui una resposta al capitalisme que a més d'explotar intensivament el treball, està exterminant els recursos del planeta.

Potser el més important de l'esperit constitucional és que els pobles indígena-originari-camperols són part del país i part constituent de l'**Estat Plurinacional**. "Evo President" és l'expressió històrica d'aquesta fita de la lluita dels pobles, i la possibilitat històrica per tal que tots els bolivians/es tinguin el legítim dret a somiar amb una vida millor. Els pobles indígena-originari-camperols són l'avantguarda de la Revolució Democràtica i Cultural, que avui construeix un país per a tothom, però que té com a horitzó polític de vida el Socialisme Comunitari per fer possible el *Viure Bé*... Un acte històric de creació que només les revolucions dels nostres pobles són capaces d'alliberar.